Op zoek naar de Europese Obama

Na de zege van Barack Obama moet Europa niet op haar lauweren rusten, maar doorpakken, stelt Otto Holman.

De eerste veldslag is gewonnen. De klinkende overwinning van Barack Obama vormt een eerste belangrijke stap in de psychologische oorlogvoering tegen het anti-Amerikanisme in de wereld. De reacties in Afrika, Azië en Europa zijn vrijwel uitsluitend positief, alleen Osama Bin Laden zit naar verluidt ergens in een grot te knarsetanden van woede. Russen en Palestijnen reageren vooralsnog sceptisch, eerst die verandering zien en dan in de nieuwe tijd geloven.
Twee reacties overheersten tot nu toe het intellectuele klimaat in het altijd zuinige Nederland. Aan de ene kant zagen we de zwartgallige, aan zelfoverschatting lijdende Bart Jan Spruyt, die aan de vooravond van de Amerikaanse verkiezingen nog eens waarschuwde voor een overwinning van Obama. De radicaal-linkse Obama, zo stelde de Nederlandse neocon enigszins mal, zal in binnen- en buitenland slechts troep (zijn woordkeuze) produceren die vervolgens kan worden opgeruimd door verantwoordelijk en weldenkend rechts, zoals altijd – en zoals Spruyt zelf. Aan de andere kant was daar mijn gewaardeerde collega en *Buitenhof*-columnist Jos de Beus, die stelde dat het met die nieuwe werelddroom van Obama wel mee zal vallen. De idealistische soep van het (mondiale) verwachtingspatroon zal door de realist Obama niet zo heet gegeten worden. In een apocalyptisch slotakkoord zinspeelde de Amsterdamse hoogleraar vreemd genoeg nog wel even op een nieuwe wereldoorlog, in het geval verlosser Obama alsnog zou kiezen voor een roekeloos idealisme.

illustratie: Cees Heuvel

Acht jaar van zogenaamd realisme, ‘management by explosion’ en wanstaltig potverteren

Beide heren spraken hun verbazing uit over het wereldwijde optimisme en concludeerden met een zeker dédain dat de collectieve hoop op niets is gebaseerd. Ik stel daar een eenvoudige mededeling tegenover: de positieve spanning voorafgaande aan de verkiezingsuitslag en de emotionele ontlading daarna hadden voor mij een betekenis vergelijkbaar met de vreugde na de bevrijding, die ik uit verhalen van mijn vader ken; en vergelijkbaar met de euforische taferelen op en rond de Brandenburger Tor, die ik op de televisie zag. Toen, zowel in 1945 als in 1989, kwam al snel de harde realiteit van puinruimen en wederopbouw naar boven. Zo ook nu. Acht jaar van zogenaamd realisme, ‘management by explosion’ en wanstaltig potverteren heeft de nieuwe president een lijst met ‘uitdagingen’ opgeleverd die ongekend is in de geschiedenis van de Verenigde Staten en de rest van de wereld. Laat me duidelijk zijn: ook Obama zal de kredietcrisis niet kunnen wegcharmeren en ook Obama zal beseffen dat een terugtrekking van Amerikaanse troepen uit Irak makkelijk beloofd is, maar veel moeilijker gerealiseerd. Dit betekent echter niet dat we het moment van hoop niet met beide armen zouden moeten vastpakken. Het unilateralisme onder Bush kan worden omgebogen (yes we can, zeg maar); ongebreidelde machtspolitiek kan plaatsmaken voor multilaterale samenwerking en voor een vreedzamere en rechtvaardigere wereldorde (yes we can); ook echte kerels en meiden kunnen overtuigd raken van de zachte kracht van diplomatie en integratie (nogmaals, yes we can).

Mocht deze laatste zin wat al te vrijblijvend overkomen, dan is een tweetal waarschuwingen aan het adres van Europa op zijn plaats. Voorkomen moet worden dat we terugkeren naar de schoothondjespolitiek van individuele lidstaten (zoals Spanje onder Aznar, Groot-Brittannië onder Blair, Polen onder leiding van de ‘twin brothers’ en het Nederland van Balkenende I t/m IV). De gedachte dat we ons nu weer veilig onder de Amerikaanse hegemoniale paraplu kunnen scharen is zowel kortzichtig als contraproductief. Tegelijkertijd is een gemakzuchtig achteroverleunen van Europees links, onder het motto ‘we vertrouwen volledig op Obama, nu zal alles goed komen’ gevaarlijk en misplaatst. Het is nu tijd om door te pakken. En dat betekent ook dat alleen een *verenigd* Europa kan bijdragen aan het partnerschap waarnaar de wereld zo hunkert. En hier lijkt een mooie taak weggelegd voor de toekomstige Europese president. Is het alleen nog zaak de Europese Obama te vinden. Yes we can, can we? ●

Otto Holman is universitair hoofddocent internationale betrekkingen en Europese politiek aan de afdeling politicologie van de UvA